

Öğretim Elemanlarının İletişim Becerileri: Bir Sağlık Yüksekokulu Örneği*

Ayla Keçeci** Prof. Dr. Gülsün Taşocak***

Özet

Giriş: Öğretme-öğrenme sürecinde eğitmen ve öğrenci arasındaki iletişim, amaçlanan davranışların öğrenilebilmesinde yaşamsal bir öneme sahiptir. İletişim süreci hem bireylerin davranışlarını hem de öğrenmelerini etkileyeceğinden, özellikle eğitim ortamında sağlıklı bir iletişimin kurulması ve sürdürülmesi gerekmektedir.

Amaç: Bu araştırma öğretim elemanlarının iletişim becerilerine yönelik kendilerinin ve öğrencilerin görüşlerini karşılaştırmak amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı nitelikte planlanan bu çalışmada tüm hemşire öğrenci (n:120) ve öğretim elemanları (n:33) araştırmaya dâhil edilmiş olup, örnekleme gidilmemiştir. Araştırmanın verileri, öğretim elemanlarının sosyodemografik özelliklerini belirlemeye yönelik sekiz, öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini belirlemeye yönelik altı sorudan oluşan soru formu ile, öğretim elemanlarının iletişim becerilerini belirlemek amacıyla öğretim elemanı ve öğrencilere uygulanan Öğretmen İletişim Becerileri Ölçeği (ÖİBÖ) ile elde edilmiştir. Bulguların değerlendirilmesinde yüzdeler, t-testi, varyans analizi (ANOVA) ve Tukey istatistiksel yöntemleri kullanılmıştır.

Sonuç: Öğretmen İletişim Becerilerine yönelik öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri arasında empati, saygınlık, eşitlik, etkililik, yeterli boyutlarında anlamlı fark bulunmuştur. Tüm alt boyutlar puan ortalamalarında hemşirelik ile ilgili derslerin tıbbi bilimler ve sosyal bilimlerden yüksek olduğu bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: İletişim, Eğitim, Hemşirelik.

Communication Skills Of Faculty's: An Example of a College of Nursing

Background: Communication between the teacher and student in the learning process has vital importance in the ability for goal behaviors to be learned. It is necessary for healthy communication to be established and maintained, particularly in the educational environment, because of the effect of the communication process on both individuals' behaviors and also on what will be learned.

Objectives: This research was planned to compare of the communication skills of teaching faculty in a university health school by themselves and students.

Methods: This research was planned as a descriptive study and participated all nursing students (n: 120) and faculties (n:33) in a health school. Research data was collected with a questionnaire with eight questions directed at determining the sociodemographic characteristics of faculty and six directed at determining the sociodemographic characteristics of students, and the Teachers' Communication Skills Inventory (TCSI) was used with the students. Percentage, t test, variance analysis (ANOVA) and Tukey statistical methods were used in the evaluation of findings.

Results: As a result significant differences were found between the opinions of faculty and the students for the dimensions of empathy, transparency, equality, effectiveness and competency of teachers' communication skills. It was determined that the mean scores for all dimensions for medical and social knowledge related to nursing classes were high.

Key words: Communication, Education, Nursing.

Hemşirelik eğitimi, kuramsal ve uygulamalı eğitim yaşantılarını içeren bir eğitim sürecidir. Bu eğitim sürecinde, öğrenciye mesleği için gerekli kuramsal bilgiler verilirken, öğrencinin bu bilgileri uygulama alanlarında beceriye dönüştürebilmesine çalışılır. Hemşirelik hizmetlerinin niteliğinin gelişmesinde en önemli ve öncelikli koşullardan birisi eğitimin niteliğinin yeterli olmasıdır (Aka, 2001; Taşocak, 2001; Velioğlu, 1994).

Genel bir değerlendirmeye ele alındığında iletişim, bireyler arasında duygu ve fikirlerin akışı olarak tanımlanmaktadır. Sınıf ortamında iletişim ise eğitmenin bir konu ile ilgili davranışları öğrencilerle paylaşması ve ilgili davranışların öğrencilerde oluşmasını sağlama amacıyla gerçekleşmektedir (Bangir ve Senemoğlu, 1999; Birol, 1996; Deryakulu, 1992). Yeni öğrenmeler, yeni bilgi ve beceriler edinmeye gerçekleşeceğinden bunu sağlayacak iletişim gerçekleşmedikçe öğrenme de gerçekleşmeyecektir (Bilen, 1994; Birol, 1996; Ergin ve Birol, 2000; Erişti, 1998).

İletişimi üniversite eğitimi açısından ele alan kaynaklar gençlere/yetişkinlere verilen üniversite eğitiminin, çocuklara ve ortaöğretim gençliğine verilen eğitimden farklı özellikler taşıdığını vurgulamaktadırlar. Oysa yapılan bazı çalışmalar, üniversitedeki birçok öğretim elemanının öğrencilerin psikolojik ve sosyolojik özelliklerine dikkat etmediği ve bu nedenle birçok sorunla karşılaştığını göstermektedir (Bayram, 1992; Çakmak, 1995; Erdoğan, 1990; Ergün, 2001; Güven, 2001). Genel olarak öğrenciler öğretim elemanlarından, etkili ve yeterli kişilerarası beceriler, sabırlı ve hoşgörülü olma, rol modeli olma, kaynak kişi olma, öğrencilere bağımsız düşünme olanağı verme, kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmesine olanak sağlama, öğrencilerin anlayamadıkları konular hakkında soru sormaya özendirme, kişisel sorunlarını ders dışında da öğretim elemanlarıyla paylaşabilme, alanında bilgili olabilme, öğrencileri birey olarak algılama, demokratik olma, öğrencileri derslere aktif olarak katılmaya ve soru sormaya özendirme gibi

* Bu çalışma 2002 yılında İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

**Yard.Doç.Dr., Düzce Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Konuralp Yerleşkesi-Düzce. E-mail: aylakececi@duzce.edu.tr

Tel: + 90 0 380 542 11 41

*** İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu, İstanbul.

nitelikleri beklemektedirler (Bayrak, 1999; Bayram, 1992; Çakmak, 1995; Çakmak, 2001; Ergün, Duman, Kıncal ve Arıbaş, 1999; Görak, Varol ve Erkmam, 1997; Yetkin, 1999).

Eğitimci ve öğrenci ilişkileri karşılıklı ihtiyaçlara cevap verdiği oranda eğitim ortamını da olumlu etkileyecektir. Etkili ve verimli ilişkilerin kurulması hem öğretim elemanlarına hem de öğrencilere sorumluluklar getirmektedir. Öğrenci iletişimde bulunduğu öğretim elemanının davranışlarından etkilenir. Bu nedenle nitelikli bir eğitimin sağlanabilmesi için öğretim elemanlarının tutum ve davranışlarıyla öğrencilere örnek olmaları, öğrencilerin öğretim elemanlarının gözünde değerli olduklarını hissetmesi, öğretim elemanlarının öğrencilerini tanımaya yönelmeleri gerekir.

Türkiye’de öğretim elemanlarının iletişim becerileri ile ilgili çalışmalar 20 yılı aşkın bir süredir yürütülmektedir. Bu çalışmalar öğretim elemanı ve öğrenci iletişiminden beklenenler, iletişimi kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı faktörlere yoğunlaşmaktadır. Öğretim elemanı ve öğrenci arasındaki iletişimi engelleyen faktörler incelendiğinde sınıf mevcudunun kalabalık olması, öğretim elemanının demokratik davranmaması (Deryakulu, 1992; Çakmak, 1995), öğretim elemanı ve öğrencilerin bazı kişilik özellikleri (Deryakulu, 1992; Güven, 2001), öğretim elemanlarının kendilerine olan güvensizlikleri ve kişisel yetersizlikleri (Deryakulu, 1992), öğretim elemanı ve öğrencilerin birlikte sosyokültürel etkinlikleri yeterli oranda gerçekleştirememeleri (Çakmak, 1995) sıralanmaktadır. Yapılan çalışmalarda öğretim elemanlarının öğrenci psikolojisini ve gelişimini iyi bilmeleri, öğretim elemanlarının öğrencileriyle her konuda iletişim kurması gerektiği de ayrıca vurgulanmaktadır (Bayram, 1992; Çakmak, 1995; Erdoğan, 1990). Öğrencilerin öğretim elemanlarının sınıf yönetimine ilişkin beklenti ve algılarının ise öğrenilen konuya karşı olan ilgi, algılanan akademik başarı ve dersi tekrar alıp almama gibi değişkenlerden etkilendiği belirtilmektedir (Turanlı ve Yıldırım, 2000).

Hemşirelik eğitiminde ise öğrencilerin öğretim elemanlarından saygı, sevgi ve anlayış, karşılıklı güven duygusu, baskısız ve hemşirelik mesleğini sevdirecek bir yaklaşım bekledikleri belirlenmiştir (Aştı, 1990). Hemşire öğretim elemanlarının etkili öğretmenlik nitelikleri kapsamında rehberlik-danışmanlık (Bahçecik, Alpar, Yazıcı ve Erten, 1997; Bayık, 2000; Ulupınar, 1995), iletişim becerileri (Bayık, 2000; Benor ve Leviyof, 1997; Ulupınar, 1995; Yetkin, 1999), konusuna hakim olma ve etkili sunma (Bahçecik ve ark., 1997; Bayık, 2000; Benor ve Leviyof, 1997; Ulupınar, 1995; Yetkin, 1999) ve değerlendirmede objektif olma (Benor ve Leviyof, 1997; Ulupınar, 1995) yer almaktadır. Bu nicel araştırmaların yanında Cimete (1998)’nin yaptığı nitel bir araştırmada öğretim elemanlarının eğitim-öğretim yöntemlerini kullanmaları ve etkileşimleri konusunda öğrencilerin hoşnutsuzluk yaşadıkları, özellikle klinik alanlarda öğretim elemanlarından gereksinimleri doğrultusunda yararlanamadıkları belirlenmiştir.

Ülkemiz üniversite eğitiminde öğretim elemanı-öğrenci iletişimine ilişkin sınırlı çalışmalar bulunmakla birlikte bu çalışmaların öğrenmeyi etkileyebilecek bazı iletişim becerilerine odaklandığı ve bu çalışmalarda ağırlıklı olarak öğrenci görüşlerine başvurulduğu görülmektedir. Bu çalışmada eğitimde gerçekleşen iletişim sürecini bir bütün olarak değerlendirebilen bir ölçek

kullanılarak öğretim elemanı ve öğrencilerin karşılıklı görüşleri değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, bir sağlık yüksekokulunda görev alan hemşirelik, tıbbi ve sosyal bilimler öğretim elemanları ve hemşirelik öğrencileri arasındaki iletişimin karşılıklı olarak değerlendirilmesi amacıyla yapılmış olup, aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Öğretmen iletişim becerilerine yönelik öğretim elemanları ve öğrencilerin görüşleri arasında ÖİBÖ alt boyutları puan ortalamaları arasında fark var mıdır?
- Öğrenci görüşlerine göre farklı bölüm öğretim elemanlarının (hemşirelik, tıbbi bilimler ve sosyal bilimler) iletişim becerilerine yönelik verdikleri beceri puanları arasında fark var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Tipi ve Evren

Tanımlayıcı nitelikte yapılan bu çalışmada tüm öğrenci (n:120) ve öğretim elemanları (n:33) araştırmaya dahil edilmiş olup, örnekleme gidilmemiştir. Araştırmada ilgili Sağlık Yüksekokulu’nda dersler kadrolu olarak çalışan Hemşire öğretim elemanları, Tıp Fakültesi’nde çalışan Temel Tıbbi Bilimler öğretim elemanları ve Sosyal Bilimler öğretim elemanları tarafından yürütülmektedir. Hemşirelik dersleri Hemşirelik Esasları, İç Hastalıkları Hemşireliği, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği vb., Temel Tıbbi Bilimler dersleri Anatomi, Fizyoloji, Psikoloji, Mikrobiyoloji vb., Sosyal Bilimler Dersleri Türk Dili ve Edebiyatı, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, İngilizce vb. derslerden oluşmaktadır.

Öğretim elemanlarının %33.3’ü (n: 11) Hemşirelik Bilimleri, %51.6’sı (n: 17) Tıbbi Bilimler, %15.1’i (n: 5) Sosyal Bilimler öğretim elemanlarıdır. Öğretim elemanlarının %45.5’i 21-30 yaş arasında, %57.6’sı kadın, %51.5’i evli, %30.3’ü öğretim görevlisi, %66.7’si 1-5 yıl arasında deneyime sahip, %66.7’si (n: 22) eğitim formasyonu almamış, %75.8’i eğitimde iletişimle ilgili bir eğitim programına katılmamıştır.

Öğrencilerin %30.8’i (n: 37) birinci sınıf, %20.8’i (n: 25) ikinci sınıf, %21.7’si (n:26) üçüncü sınıf, %26.7’si (n:32) dördüncü sınıf, %27.5’i (n: 33) 17-19 yaş arasında, %98.3’ü kız, %62.5’inin (n: 75) annesi ilkökul mezunu, %47.5’inin (n: 57) babası ilkökul mezunudur.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında üç araç kullanılmıştır. Birinci veri toplama aracı olan soru formunda öğretim elemanlarının sosyodemografik ve akademik özelliklerine yönelik sekiz, ikinci veri toplama aracı olan formda öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine yönelik altı soru yer almıştır. Üçüncü veri toplama aracı olarak Öğretmen İletişim Becerileri Ölçeği (ÖİBÖ) kullanılmıştır. Altılı likert türünde hazırlanan (1 = Hiçbir zaman, 2 = Çok seyrek, 3 = Bazen, 4 = Çoğu zaman, 5 = Hemen hemen her zaman ve 6 = Her zaman) ve 44 maddeden oluşan ölçeğin empati, saydamlık, eşitlik, etkililik ve yeterlik olmak üzere beş alt boyutu vardır. Empati, saydamlık, eşitlik ve etkililik boyutlarının her birine yönelik 10, yeterlilik boyutunu değerlendirmeye yönelik dört soru bulunmaktadır. Ölçekte, 2, 23 ve 40. ifadeler ters puanlanmıştır. Çetinkanat (1998) tarafından geliştirilen ölçeğin orijinal çalışmada alt boyutlarının Cronbach alpha değerleri; empati .71, saydamlık .67, eşitlik .59, etkililik .45, yeterlik

.50 olup, ölçeğin genel Cronbach alphası .81 olarak bulunmuştur. Empati, saydamlık, eşitlik, etkililik boyutlarında minimum 10, maksimum 60; yeterlilik boyutunda minimum 4, maksimum 24 puan Yüksek puanlar iletişim becerileri açısından yeterlik düzeyini ifade etmektedir.

Eğitim ortamında çift yönlü iletişimin kurulması gerektiği bilgisi ışığında ve ölçek sahibinin önerileri doğrultusunda ölçeğin hem öğrenciler hem de öğretim elemanları tarafından doldurulması istenmiştir. ÖİBÖ'nün alt boyutları aşağıda açıklanmıştır.

Empati: Empati, eğitimcinin, kendini öğrencinin yerine koyarak, onu dinlemeye, anlamaya çalışması ve bunun sonucunda tepki göstermesini ifade eder.

Saydamlık: Saydamlık bireyin olduğu gibi görünmesi, başka bireylerle arasına rolünden kaynaklanan farklı bir imaj sergilemeye çalışmadan doğal olması demektir.

Eşitlik: Eğitimci ve öğrenci arasındaki ilişkinin eşit, aralarında rol ve statüden kaynaklanan psikolojik bir uzaklık konmadan olumlu bir öğrenme atmosferi yaratabilecek düzeyde olmalıdır.

Etkililik: Eğitimcinin öğrenmeyi gerçekleştirmesi, öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol etmesini kapsar.

Yeterlik: Eğitimcinin kendi alanında iyi yetişmiş olması, bilgilerini sunmadaki yeterliliği öğretmen iletişim becerileri arasında önemli bir boyuttur (Arslantaş, 1999; Çetinkanat, 1997). Aşağıda Şekil 1'de ÖİBÖ'nün boyutlarına ilişkin bazı ifadeler verilmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesinde demografik özellikler için tanımlayıcı istatistikler, gruplar arasındaki fark için t testi, ANOVA, post-hoc Tukey testleri kullanılmıştır. Bu çalışmada Alpha Güvenirlilik Katsayısı .05 olarak belirlenmiştir. ÖİBÖ'nün iç tutarlılığını gösteren Cronbach alphası .96 olarak bulunmuştur.

Uygulama

Araştırma 2000-2001 öğretim yılında, I. ve II. dönemde ilgili okulun yönetiminden araştırmanın yapılabilmesi için gerekli izinler alınmıştır. Ancak Etik Kurul'un bulunmaması nedeniyle Etik Kurul başvurusu yapılmamış olup, okul yönetiminin yazılı izni alınarak uygulama yapılmıştır. Veri toplama sürecinde araştırmacı öğretim elemanlarına ve öğrencilere araştırmanın amacını açıklamış, sözlü onamlarını almıştır. Öğrencilerden veri toplanırken öğretim elemanının sınıftan ayrılması beklenmiş, veri toplama araçları dağıtılmıştır. Öğrencilere uygulanan anket ile eş zamanlı olarak öğretim elemanına

BOYUTLAR	İFADELER
Empati	<ul style="list-style-type: none"> Bir sorununu anlatırken öğrencilerin duygularını iyi anlayabilmek Öğrencileri dinlerken kendini öğrencinin yerine koyup dinleyebilmek
Saydamlık	<ul style="list-style-type: none"> Öğrencileri suçlayıcı biçimde konuşmamak. Sınav sorularının yanıtlarını sınavdan sonra açıklamak.
Eşitlik	<ul style="list-style-type: none"> Ders yaparken öğrencilerin katılımına olanak sağlayıcı bir ortam yaratmak. Öğrencilerin istenmedik davranışlarını sınıfın havasını bozmadan kontrol altında tutabilmek.
Etkililik	<ul style="list-style-type: none"> Ders sonunda o gün neler anlatıldığını özetlemek. Her ders bir önceki derste neler öğrenildiğini kısaca kontrol etmek.
Yeterlik	<ul style="list-style-type: none"> Türkçe'yi açık, net ve yeterli konuşmak. Kendi alanındaki bilgileri sunmada yeterli olmak.

Şekil 1. ÖİBÖ Örnek İfadeler

odasında ve/veya misafir öğretim elemanı odasında anket verilerek doldurması sağlanmıştır. Öğretim elemanlarına anket ile ilgili gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra öğrencilerin bulunduğu sınıfa geri dönmüştür. Anketler yaklaşık 15 dakikalık bir sürede tamamlanmıştır. Öğrencilere ve öğretim elemanlarına anket formuna isim yazmamaları gerektiği, verilerin yalnızca bu araştırma için kullanılacağı açıklanmıştır. Derse giren 33 öğretim elemanına yönelik olarak veri toplanacak gün ve saatte hazır olan öğrencilerden değerlendirme alınmış olup, ölçek formunu eksik ya da hatalı dolduran öğrencilerin formları çıkarılmıştır. Bir öğrenci okulda görev alan tüm öğretim elemanlarına yönelik olarak birden fazla form doldurmuş olup, 33 öğretim elemanına yönelik toplam 1465 veri formu elde edilmiştir. Elde edilen formlar Hemşire, Tıbbi Bilimler ve Sosyal Bilimler öğretim elemanlarına yönelik olarak kendi içinde gruplandırılmıştır. Hemşire öğretim elemanlarının iletişim becerilerine yönelik 634 anket, tıbbi bilimler öğretim elemanlarının iletişim becerilerine yönelik 576 anket, sosyal bilimler öğretim elemanlarına

yönelik 255 anket elde edilmiştir. Her bölümün (hemşirelik, tıbbi bilimler ve sosyal bilimler) öğretim

elemanlarının iletişim becerilerine yönelik olarak kendi içinde ortalaması alınarak değerlendirme yapılmıştır.

Bulgular

Öğretim Elemanlarının İletişim Becerileri

İletişim becerilerini oluşturan empati, saydamlık, eşitlik, etkililik, yeterlik boyutlarındaki öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri arasındaki fark Tablo 1'de sunulmuştur.

Öğretim elemanlarının iletişim becerilerine yönelik öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri incelendiğinde; öğretim elemanlarının kendilerine yönelik görüşlerinin öğrencilere göre daha olumlu olduğu görülmektedir (Tablo 1). Bu fark tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .05$). Öğretim elemanı ve öğrencilere göre öğretim elemanlarında en yüksek olarak değerlendirilen iletişim boyutu eğitimcinin bilgilerini sunmadaki yeterliliğini kapsayan **yeterlik** boyutudur. Öğrencilere göre öğretim elemanların en az olarak sergilediği iletişim

boyutu **empati** öğretim elemanlarının kendilerinde en az olarak gördükleri iletişim boyutu ise öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğinin kontrolünü sağlayan **etkililik** boyutudur.

Farklı bölüm öğretim elemanlarının (hemşirelik, tıbbi ve sosyal bilimler) iletişim becerilerine yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

Öğrencilerin farklı bölümlerden derslerine giren (hemşirelik, tıbbi ve sosyal bilimler) öğretim elemanlarına yönelik görüşleri arasında tüm boyutlarda anlamlı fark bulunmuştur ($p = .000$). Tablo 2 incelendiğinde; empati, saydamlık, eşitlik, etkililik, yeterlik boyutlarında

Hemşirelik Bilimlerinde yer alan öğretim elemanlarına yönelik değerlendirmelerin daha yüksek olduğu, bunu Sosyal ve Tıbbi Bilimler öğretim elemanlarının izlediği görülmektedir. Farklı bölümlerden olan öğretim elemanlarına yönelik öğrenci görüşleri arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Empati, Saydamlık, Etkililik ve Yeterlik boyutunda Hemşirelik Bilimleri-Sosyal Bilimler ve Tıbbi Bilimler-Sosyal Bilimler öğretim elemanları arasında, eşitlik boyutunda ise Tıbbi Bilimler-Sosyal Bilimler öğretim elemanları arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. Öğretmen İletişim Becerilerine Yönelik Öğretim Elemanı ve Öğrencilerin ÖİBÖ Alt Boyutları Puan Ortalamaları

İletişim Becerileri	Öğretim Elemanı (n: 33)			Öğrenci (n: 120)			t	p
	Min	Max	$\bar{x} \pm SS$	Min	Max	$\bar{x} \pm SS$		
Empati	10	60	46.61 $\pm$ 7.02	10	60	41.08 $\pm$ 10.69	2.954	.003
Saydamlık	10	60	47.45 $\pm$ 7.39	10	60	41.61 $\pm$ 9.66	3.452	.001
Eşitlik	10	60	48.85 $\pm$ 5.51	10	60	42.47 $\pm$ 9.57	3.818	.000
Etkililik	10	60	46.27 $\pm$ 5.99	10	60	41.43 $\pm$ 8.00	3.453	.001
Yeterlik	4	24	20.39 $\pm$ 2.34	4	24	18.25 $\pm$ 3.88	3.153	.002

Tablo 2. Öğrencilerin Farklı Bölüm Öğretim Elemanlarının İletişim Becerilerine Yönelik ÖİBÖ Alt Boyutları Puan Ortalamaları (n: 120)*

İletişim Boyutları	Hemşirelik Bilimleri (1) (n: 634)			Tıbbi Bilimler (2) (n: 576)			Sosyal Bilimler (3) (n: 255)			F	p	Farkın Kaynağı
	Min	Max	$\bar{x} \pm SS$	Min	Max	$\bar{x} \pm SS$	Min	Max	$\bar{x} \pm SD$			
Empati	10	60	43.84 $\pm$ 10.50	10	60	37.78 $\pm$ 10.23	10	60	41.67 $\pm$ 10.12	52.464	.000	1-3 2-3
Saydamlık	10	60	44.25 $\pm$ 8.93	10	60	38.46 $\pm$ 9.35	10	60	42.14 $\pm$ 10.06	59.062	.000	1-3 2-3
Eşitlik	10	60	44.71 $\pm$ 9.23	10	60	39.69 $\pm$ 9.29	10	60	43.13 $\pm$ 9.42	44.846	.000	2-3
Etkililik	10	60	44.30 $\pm$ 7.32	10	60	38.46 $\pm$ 7.46	10	60	41.01 $\pm$ 8.32	90.458	.000	1-3 2-3
Yeterlik	4	24	19.07 $\pm$ 3.77	4	24	17.32 $\pm$ 3.90	4	24	18.34 $\pm$ 3.64	31.853	.000	1-3 2-3

* Hemşirelik öğrencileri birden fazla öğretim elemanı için anket formu doldurmuşlardır.

Tartışma

Bu araştırmanın sonuçları öğretim elemanlarının iletişim becerilerine yönelik kendilerinin ve öğrencilerin görüşlerini içermektedir. Araştırmada öğretim elemanlarının iletişim becerilerine yönelik öğrenci-öğretim elemanı görüşlerinin farklı olması Erdoğan’ın (1990) ve Bayram’ın (1992) çalışmalarıyla benzer şekilde öğretim elemanlarının kendilerine yönelik görüşlerinin daha olumlu olduğunu göstermektedir. Bu bulgu aynı zamanda sosyal biliş üzerinde benliğin etkisini açıklayan “Kendini Kayırma Eğilimi” ile açıklanabilir. Kendini kayırma eğilimi, kişinin başarıyı kendine mal etmesi, başarısızlık durumunun ise dışsal etkenlere yüklenmesini içermektedir. Günlük yaşamda sıkça karşılaşılan bir yanlıgı olan kendini kayırma eğilimi bireylerin belli bir durumdaki başarı beklentilerinden kaynaklanmaktadır. Kişinin benlik kavramı tehdit altında ise ya da olumlu bir benlik imajına ulaşmak istiyorsa kendini kayırma eğilimine başvurma

sıklığı da artacaktır (Kağıtçıbaşı, 2005). Araştırmada öğretim elemanı görüşlerinin öğrencilere göre daha olumlu

olması bu yanlıgının bir sonucu olarak da değerlendirilebilir.

Araştırmada öğretim elemanları kendilerini en yüksek **yeterlik** boyutunda, en düşük **etkililik** boyutunda değerlendirmişlerdir. Öğrenciler ise öğretim elemanlarını en yüksek **yeterlik** boyutunda, en düşük **empati** boyutunda değerlendirmiştir (Tablo 1). Ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum değerler dikkate alındığında, öğretim elemanı ve öğrenci iletişiminde önemli bir boyut olarak belirtilen **yeterlik** boyutundaki (Bahçecik ve ark., 1997; Bayık, 2000; Ulupınar, 1995; Yetkin, 1999) davranışların öğrenciler tarafından en yüksek olarak değerlendirilmesi, öğretim elemanlarının sahip oldukları bilgiyi sunma yeterliliğini işaret etmesi açısından sevindiricidir. Diğer yandan bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması olarak

tanımlanan **empatinin** öğretim elemanları tarafından en düşük oranda sergilediğine ilişkin öğrenci görüşlerinin bulunması etkili eğitimi nitelikleri arasında belirtilen rehberlik-danışmanlık (Bahçecik ve ark., 1997; Bayık, 2000; Ulupınar, 1995) konusunda öğrencilerin beklentilerinin tam olarak karşılanmadığını düşündürmektedir.

Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak farklı bilimlerde çalışan öğretim elemanlarının iletişim becerileri öğrenciler tarafından değerlendirilmiştir. Öğrencilere göre tüm boyutlarda hemşire öğretim elemanlarının iletişim becerileri diğer öğretim elemanlarına göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (Tablo 2). Bunu ikinci sırada Sosyal Bilimler öğretim elemanları izlemektedir. Tıbbi bilimler öğretim elemanları iletişim becerileri içerisinde değerlendirilen davranışları diğer bölüm öğretim elemanlarına oranla daha az göstermektedirler. Öğrencilere göre hemşire öğretim elemanları ve tıbbi bilimler öğretim elemanları minimum ve maksimum değerler dikkate alındığında en düşük **empati** en yüksek **yeterlik** boyutundaki davranışları sergilemektedirler. Sosyal bilimler öğretim elemanları ise en düşük **etkililik** en yüksek **yeterlik** boyutundaki davranışları sergilemektedirler. Tüm öğretim elemanlarının **yeterlik** boyutundaki davranışlarının diğer boyutlara göre daha yüksek oranda değerlendirilmesi öğrencilerin ve öğretim elemanlarının mesleki bilgilerin aktarılmasında, dolayısıyla eğitsel hedeflere ulaşılmasında başarılı olunduğuna ilişkin düşüncelere işaret etmektedir. Ancak hemşirelik eğitiminin diğer fakültelelere oranla **empati** becerisinin kazandırılmasında daha etkili olduğu (Aka, 2001) ve bu becerilerin öğrenilmesinde öğretim elemanlarına önemli sorumluluklar düştüğü dikkate alındığında öğrencilere göre öğretim elemanları tarafından empati iletişim becerisinin daha az oranda gösterilmesi düşündürücüdür. Tablo 2 incelendiğinde öğrenci görüşlerine göre; eşitlik boyutu dışında tüm alt boyutlarda Hemşirelik ve Sosyal Bilimler, Tıbbi ve Sosyal Bilimler arasında; eşitlik boyutunda ise yalnızca Tıbbi ve Sosyal Bilimler arasında fark olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç eğitimci-öğrenci ilişkisinin eşit, rol ve statüden kaynaklanan psikolojik bir uzaklık konmadan olumlu bir öğrenme atmosferi yaratabilecek düzeyde olması olarak tanımlanan eşitlik boyutuna Sosyal Bilimler öğretim elemanlarının daha duyarlı olduğuna işaret etmektedir. Diğer boyutlarda ise Hemşirelik-Sosyal Bilimler ve Tıbbi-Sosyal Bilimler öğretim elemanları puan ortalamaları arasında anlamlı farkın olması sağlık bilimlerindeki öğretim elemanlarının öğrencilerle iletişimlerine yaklaşımlarının benzer olduğunu, Sosyal Bilimler öğretim elemanları ile farklılaştığını düşündürmüştür.

Öneriler

Bu çalışmanın sonuçları ışığında;

- Öğrenciler tarafından iletişim becerileri açısından daha düşük değerlendirilen tıbbi bilimler öğretim elemanlarının iletişim becerileri konusunda daha ayrıntılı bilgiler sağlayabilecek olan nitel araştırmaların yapılması,
- Sosyal Bilimler öğretim elemanlarının iletişim becerilerindeki farklılığın belirlenmesi amacıyla daha ileri çalışmaların yapılması,
- Eğitim süreçlerinde karşılıklı beklentilerin ve algılamaların paylaşımına yönelik öğrenci ve öğretim elemanlarının birlikte katıldığı/katılacağı düzenli toplantıların yapılması,

- Eğitimcilerde empati becerisinin geliştirilmesine yönelik "Eğitimde İletişim" konulu kurs programlarının düzenlenmesi ve eğitimcilerin bu tür programlara katılımlarının teşvik edilmesi önerilmektedir.

Sonuçların Uygulamada Kullanımı

Türkiye'de hemşirelik ve sağlık yüksekokullarında yürütülen öğretim elemanı ve öğrenci iletişimine yönelik araştırmalar incelendiğinde, genellikle hemşire öğretim elemanlarının iletişim becerilerinin öğrenciler tarafından değerlendirildiği görülmektedir. Ancak bu çalışmada iletişim sadece hemşire öğretim elemanları ile sınırlandırılmamış, sosyal bilimler ve tıbbi bilimlerden gelen öğretim elemanı-öğrenci iletişimi de değerlendirme kapsamına alınmıştır. Ayrıca iletişim sürecinin değerlendirilmesinde öğretim elemanlarının kendilerine yönelik görüşleri de alınmıştır. Eğitim sürecinin bir bütün olduğu dikkate alındığında, hemşirelik lisans eğitiminde iletişim ile ilgili çalışmaların kapsamının genişletilmesi, daha büyük örneklerle ve farklı birimlerden gelen öğretim elemanlarıyla çalışılmasının bu alandaki boşluğu doldurulmasına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak araştırmanın 120 öğrenci ve 33 öğretim elemanı, ÖİBÖ'nün maddeleriyle sınırlı olduğu dikkate alındığında daha geniş sayıda örneklemle çalışmaya gereksinim vardır.

Araştırma sonuçlarına göre hemşirelik öğrencileri tıbbi bilimler öğretim elemanlarını tüm iletişim becerileri boyutlarında diğer bölüm öğretim elemanlarına göre daha düşük olarak değerlendirmişlerdir. Buradan hareketle genelde Türkiye'de, özde hemşirelik okullarında görev yapan öğretim elemanlarının iletişim ve formasyon becerilerini geliştirmeye yönelik programların yürütülmesi ve süreklilik kazandırılmasına gereksinim olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

- Aka, D. K. (2001). Akdeniz Üniversitesi'ndeki hemşirelik öğrencilerinin empati becerileri. Hemşirelik Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Arslantaş, Y. (1999). Sınıfıçi iletişim becerilerine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri. Eğitim Yönetimi Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, Türkiye.
- Aştı, N. (1990). Hemşirelik eğitiminde öğrenci-öğretmen ilişkileri. *Hemşirelik Bülteni*, 4 (17), 51-55.
- Bahçecik, N., Alpar, Ş. E., Yazıcı, Z., & Erten, H. (1997). Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin eğitim ile ilgili görüş ve beklentileri. IV. Ulusal Hemşirelik Eğitim Sempozyumu (Sempozyum Kitabı). Yüce Reklam Yayıncılık A.Ş., Çevik Matbaacılık. Kıbrıs. 10-12 Eylül, 24-29.
- Bangir, G., Senemoğlu, N. (1999). Sınıfıçi iletişimi kolaylaştırıcı ve engelleyici öğretmen-öğrenci davranışları. IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (Kongre Kitabı). Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Eskişehir. 10-12 Eylül 1997, 1, 81-107.
- Bayık, A. (2000). Ülkemizde hemşire yetiştiren kurumlarda eğitimcilerin nitelik sorunu ve eğitimcilerde olması gereken özellikler. *Toplum ve Hekim Dergisi*. Türk Tabipler Birliği Yayınları, 15 (3), 190-198.
- Bayrak, C. (1999). Modern eğitimde öğretmen profili. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (1-2), 12-13.
- Bayram, H. (1992). Eğitim yüksekokullarında öğretim elemanı-öğrenci iletişimi. Eğitim Bilimleri Programı Yayınlanmamış

- Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Benor, D., & Levyof, I. (1997). The development of student's perceptions of effective teaching: The ideal, best and poorest. *Journal of Nursing Education*, 36 (5), 206-211.
- Bilen, M. (1994). *Sağlıklı insan ilişkileri* (s. 29-31). Ankara: Armoni Ltd. Şti.
- Biröl, C. (1996). Öğretim elemanlarının iletişimsel etkililiklerine yönelik karşılaştırmalı değerlendirme. Eğitim Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Cimete, G. (1998). Öğrenci-öğretim elemanı etkileşimine yönelik kalitatif bir çalışma. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2 (1), 9-19.
- Çakmak, M. (1995). Yükseköğretimde öğretim elemanı-öğrenci ilişkilerinde öğrencilerin beklentileri. Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Çakmak, M. (2001). Etkili öğretimin gerçekleşmesinde öğretmenin rolü. *Çağdaş Eğitim*, 26 (274), 22-26.
- Çetinkanat, C. (1998). Öğretmen adayları ve müfettişlerin bakış açısından öğretmen iletişim becerileri. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 13, 209-221.
- Deryakulu, D. (1992). Öğretim elemanı-öğrenci arasındaki iletişimde istenilen öğretim elemanı davranışlarının gösterilmesini engelleyen faktörler. Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Erdoğan, Ö. (1990). Öğretim üyeliğinin öğretme-öğrenme süreçleri açısından değerlendirilmesi. Eğitim Bilimleri Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.
- Erişti, B. (1998). Üniversite öğrencilerinin öğretme-öğrenme sürecine katılım durumları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1-2), 52-67.
- Ergin, A., & Biröl, C. (2000). *Eğitimde iletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık. Kozan Ofset Matbaacılık San. Ltd. Şti.
- Ergün, M. (2001). Üniversitelerde öğretim etkinliğinin geliştirilmesi. Eğitimde Yansımalar IV-2000 yılında Türk Milli Eğitim Örgütü ve Yönetimi Ulusal Sempozyumu (Sempozyum Kitabı). Tekişik Yayıncılık Web Ofset Tesisleri, Ankara. 11-13 Ocak, 188-192.
- Ergün, M., Duman, T., Kınal, R.Y., & Arıbaş, S. (1999). İdeal bir öğretim elemanının özellikleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 1-19.
- Görak, G., Varol, D., & Erkman, F. (1997). Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin hemşire öğretmenleriyle ilişkilerini algılayışları ve bu algılayışlara değişik faktörlerin etkisi. IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu (Sempozyum Kitabı). Yüce Reklam Yayım Dağıtım A. Ş. Çevik Matbaacılık, Kırıs. 10-12 Eylül, 204-209.
- Güven, İ. (2001). Değişen çağda öğretmenin değişen rolleri. Eğitimde Yansımalar IV. 2000 yılında Türk Milli Eğitim Örgütü ve Yönetimi Ulusal Sempozyumu (Sempozyum Kitabı). Ankara: Tekişik Yayıncılık. 281-289.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). *Yeni insan ve insanlar* (s. 242-244). İstanbul: Evrim Yayınevi ve Bilgisayar San. Tic.Ltd. Şti.
- Taşocak, G. (2001). Hemşirelik eğitiminin felsefi temelleri. V.Ulusal I. Uluslararası Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu (Sempozyum Kitabı). Kapadokya. 19-21 Eylül.
- Turanlı, A., & Yıldırım, A. (2000). Sınıfıçi öğretmen davranışlarının ve öğrenme ortamının bir öğretmenin iki değişik sınıfta gösterdiği farklılıklar. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 25 (118), 26-31.
- Ulupınar, S. (1995). Öğrenci ve öğretim elemanlarına göre öğretmenin nitelikleri. Uluslar arası Katılımlı IV. Ulusal Hemşirelik Kongresi (Kongre Kitabı). Damla Matbaacılık, Ankara. 15-17 Kasım, 327-329.
- Yetkin, A. (1999). Öğrencilerin hemşire öğretimde aradığı özelliklerin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2 (1), 11-20.
- Velioğlu, P. (1994). *Hemşireliğin düşünsel temelleri*. İstanbul: Alaş Ofset Matbaacılık.